

Voorjaarstrek

door Thijs Kramer

Met een meer dan gewone belangstelling wordt in het voorjaar het weerbericht beluisterd door het selecte gezelschap van vogelaars in West-Zeeuws Vlaanderen. Als de voorspellingen wijzen op een oosten of noordoostenwind is voor hen de nacht kort en onrustig. Nog voor zonsopkomst vertrekt men naar de zeedijk bij Breskens. Onderweg passeren in gedachten al duizenden zwaluwen langs de dijk, purperreigers en lepelaars hoog in de lucht en vliegen groepjes steltlopers in grote regelmaat de Scheldemonding op. Zo'n 200 meter ten westen van de vuurtoren wordt het stenen trapje beklommen. De eerste indrukken bevestigen de verwachting van de door ervaring gelouterde vogelaar. In de luwte van het betonnen gebouwtje, een oude verlaten radarpost, wordt de warme koffie ingeschonken. De ogen blijven strak op het westen gericht, het notitieblokje in de aanslag. Een laatkomer bestormt de trap: „En, zit er trek?”

Al bij de oudgedienden uit de vogelstudiewereld was bekend dat in het najaar stuwing (concentratie) van vogel trek plaatsvindt langs de Hollandse kust. Zij bestudeerden en beschreven de trek van vinken en spreeuwen waarvoor de Noordzee een barrière vormt, zodat ze de Hollandse duinenrij blijven volgen.

Het belang van radar

Vogels werden voor het eerst op radarschermen opgemerkt gedurende de Tweede Wereldoorlog. Radarstations langs de Engelse oostkust sloegen herhaaldelijk vals alarm tijdens de herfstmaanden. Het duurde tot halverwege de vijftigerjaren voordat onderzoekers zich goed begonnen te realiseren welke studiemogelijkheden er met radar in het verschiet lagen. Naast het ringen van vogels heeft nu ook radaronderzoek het inzicht verruimd in het proces van de vogel trek. Zowel 's nachts als overdag kunnen met radar trekbewegingen geregistreerd worden, evenals de trekrichting en trekhoogte. Meer problemen levert de determinatie van de vogels op.

Grote trekbewegingen blijken zich op grote hoogte af te spelen en onttrekken zich aan het oog van de veldwaarnemer. Hoewel we al veel te weten zijn gekomen van de vogel trek, blijft nog veel onduidelijk.

De heren Wedts de Swart en Enkelaar

ontdekten in 1971, dat grote aantallen zwaluwen de kust bij Breskens volgden. Voor het eerst werd stuwing in het voorjaar opgemerkt. Ze beschreven hun waarneming in het tijdschrift De Levensde Natuur.

Door de toenemende activiteiten van de natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje en de toename van actieve vogelaars kwam er steeds meer belangstelling voor vogelverplaatsing langs de kust van West-Zeeuws Vlaanderen. Sinds 1980 worden de trekbewegingen nauwgezet geregistreerd. De hernieuwde belangstelling voor de zichtbare vogel trek leidde in 1981 tot de oprichting van de Landelijke Werkgroep Vogeltrek tellen. Sindsdien wordt er met overleg en op grote schaal studie verricht naar de vogel trek in Nederland.

Door het radaronderzoek weten we nu dat veel trekvogels 's nachts en/of op grote hoogte passeren. Bij tegenwind zoekt een deel van de trekkers de wind schaduw op van landschapselementen en volgt daardoor de topografische lijnen. Zodoende treedt bij noordoosten tot oostenwind stuwing op vanaf Gris Nez in Frankrijk, langs de Franse en Belgische kust, totdat de kust bij Breskens naar het oosten afbuigt. De stuwing is dus maximaal bij Breskens. Een gedeelte van de vogels steekt hier over en verspreidt zich over de delta. Voor een ander deel is de Westerschelde nog een te grote barrière. Deze vogels blijven de kust tot voorbij het land van Saeftinghe volgen.

Het noordelijkste puntje van West-Zeeuws-Vlaanderen, zo'n 200 meter ten westen van de vuurtoren van Breskens, leent zich zodoende het meest voor het waarnemen van deze gestuwde voorjaars trek. Hier heeft 't Duumpje dan ook haar trekpost gevestigd.

De watervogels

De watervogels geven een extra dimensie aan de trekpost. Veel steltlopers en eenden trekken laag over het water langs de kust de Westerschelde op. Ook strandlopers en plevieren hebben de winter zuidelijker doorgebracht, een belangrijk deel in Midden Afrika. Na een lange tocht door een gebied met weinig schorren en slikken trekken ze naar de delta. De hongerige vogels strijken hier neer op de voedselrijke oevers en platen om weer op verhaal te komen. Ook die

trek bewegingen vallen prachtig te bekijken op de trekpost, waar je soms echt ogen tekort komt.

Het trekpatroon is erg afhankelijk van het weer. De grootste trekintensiteit vindt dus plaats bij oost-noordoosten wind, maar ook bij een andere windrichting worden trekvogels gezien. Vooral in het vroege voorjaar kan de ochtendmist erg hardnekkig zijn. Terwijl de hemel helder is en de wind uit een gunstige richting blaast, zijn de vogelgeluiden niet van de lucht, maar frustreert het zicht de waarneming. Regen maakt het trek tellen tot een onaangename bezigheid, maar vogels trekken zich er soms niets van aan. Enkele van de sterkste trek bewegingen werden vanonder een paraplu vastgesteld.

Februari

Al in februari wordt soms het hoofd voorzichtig boven de dijk gestoken. Het beste bewijs dat de trekpost een uitstekende plaats is voor het opmerken van vroege aankomers onder de trekvogels is de waarneming van een boerenzwaluw op 8 februari 1982, eigenlijk zo'n 2 maanden te vroeg! In februari zijn er soms grote verplaatsingen van futen tot meer dan 1000 in anderhalf uur tijd, met daartussen een duiker of een zeeoet. Echte trek is dat nog niet. Wel komen af en toe groepjes sijsjes voorbij en een ratelende grote lijster. Tegen het einde van de maand begint de Kievitentrek op gang te komen. In flinke groepen trekken deze prachtige vluchten weidevogels voorbij.

Maart

In maart komt de trek pas echt op gang, als het weer het toelaat. Kauwtjes, roek, bonte kraan, bijna alle eendesoor ten, Kieviten, kluten, leeuwerikken en witte kwikstaarten zijn vogels die alle in maart gesignaleerd kunnen worden. Opvallend is dat sommige vogelsoorten elkaar graag vergezellen in één vlucht, bijvoorbeeld kauw/Kieviet en bergeend/kluut.

Elk jaar brengt zo zijn verrassingen. Half maart 1983 passeerden er opeens flinke aantallen rietgorzen, soms meer dan 100 per uur. Voorgaande jaren hadden we een dergelijk intensieve trek van de rietgors niet opgemerkt.

April

Reigers, aalscholvers, kneutjes, groenlingen, putters en graspiepers zijn de trekkers van april.

De meest algemene trekker in april is de laatste. Soms passeren meer dan 1500 graspiepers per uur en de totalen liggen dan ook (1983 uitgezonderd) boven de 10.000 exemplaren. Het is een vermoeiend gezicht om al die piepers tegen de wind in te zien fladderen. Een naaste verwant, de boompieper zoekt het meestal wat hoger op. Alleen het karakteristieke metaalachtig roepje verraad zijn aanwezigheid. Even moeilijk te vinden zijn de groepjes ringmussen, die op een tiental meters hoogte overtrekken. Ze doen dat in een wervelende luidruchtige vlucht en blijven soms even boven de dijk hangen alvorens de tocht te hervatten.

Opmerkelijk afwezig is de vink. In het najaar één van de meest algemene trekvogels maar in het voorjaar volgen ze blijkbaar een route die niet langs de kust voert.

Boven het Scheldewater passeren in april tevens, in een gestage stroom, groepjes steltlopers. De tureluur is onder hen de meest algemene, maar praktisch alle soorten worden opgemerkt, zilverpiepen en rosse grutto op goede dagen met honderden per uur. De tellingen van steltlopers zijn vergeleken met de resultaten van zeetrekposten langs de Hollandse kust. Daaruit blijkt dat aantallen en uurgemiddelden van de

meeste soorten bij Breskens vaak hoger liggen. Vooral kluut en tureluur springen eruit.

Grote verscheidenheid en grote aantallen

De telpost is meestal alleen in de uren bezet. Tussen 10.00 en 16.00 uur ligt echter de top van de roofvogel trek, die zodoende voor een deel gemist wordt. Bij een zuidelijke tot oostelijke windrichting worden in april regelmatig sperwers naar de kust gedreven, evenals hoog cirkelende buizerden. Smelleken en boomvalk trekken wel vroeg in de morgen en volgen duidelijk de kustlijn, alsof ze zich laten meevoeren met de stroom zangvogeltjes. Rode en zwarte wouw zijn geen onbekenden meer en de bruine kiekendieven kunnen massaal doortrekken rond het midden van de dag. Onuitwisbaar zijn de beelden van tientallen kiekken per uur, die op enkele goede dagen voorbij trokken. Het enthousiasme bereikt een hoogtepunt als daartussen enkele grauwe kiekendieven worden opgemerkt. Dan is het meestal al mei en is de zwaluwentrek op z'n sterkst. Zwaluwen vormen de hoofdmacht van het trekkersleger. De trekpost heeft z'n faam en reputatie te danken aan de onbeschrijflijke stroom zwaluwen, die de tellers op de dijk soms rakelings passeren. De algemeenste onder hen, de boerenzwaluw kan in april al met enkele tientallen per kwartier lang komen, maar in mei loopt dat aantal op tot honderden.

En dan te bedenken dat ook huis- en

oeverzwaluwen in niet onbetekenende aantallen voorbijtrekken. Om maar niet te zwijgen over de gierzwaluwen!

Ontegenzeggelijk de meeste indruk heeft de trek van gierzwaluwen op 7 mei 1981 gemaakt. In negen uur tijd werden maar liefst 20.605 exemplaren geteld. Tussen 17.15 en 18.15 uur passeerden meer dan 4000 exemplaren. Geen tijd om naar de visarend te kijken. Een ruwe schatting geeft aan dat over een brede strook langs de kust die dag meer dan 50.000 gierzwaluwen gepasseerd zijn. (In Nederland broeden naar schatting 50.000 tot 85.000 paar gierzwaluwen).

Mei

Naast al deze zwaluwen worden nog vele andere soorten gezien in mei, zoals grote groepen gele kwikstaarten en tortels, af en toe een koekoek of heel opvallend een wielewaal.

Fascinerend, spannend....

Elk jaar worden ongeveer 125 vogelsoorten waargenomen. Velen moeten hier dan ook onbesproken blijven maar veel aandacht verdienen vreemde gasten als de sneeuwganzen, slangenarend en vorkstaartmeeuw niet. Vogeltrektellen is fascinerend, spannend en een uitdaging voor elke vogelaar. Zolang de zwaluwen terugkeren, zal er altijd wel iemand op de zeedijk bij Breskens ze welkom heten.

Foto Rien Marijs

"Breskens"

	1981	1982
Teluren:	176	121
Aalscholver	446	392
Blauwe reiger	157	96
Bruine kiekendief	110	55
Kluut	762	1034
Tureluur	3374	3373
Gierzwaluw	24799	6141
Oeverzwaluw	1414	789
Boerenzwaluw	28559	5161
Huiszwaluw	16320	495
Graspieper	16320	11418
Gele kwikstaart	5918	3921
Kauw	968	1822
Kneu	7431	3245

De totale aantallen uit het voorjaar van 1981 en 1982 van enkele van de meest algemene vogelsoorten op de trekpost Breskens.